

GORAN TRIBUSON

A kartográfusok összeesküvése

A kegyetlenség és az erőszak a történelem szükségszerű velejárói, ezért ha a komor titkok tudói figyelmüket a múlt homálya felé fordítják, feldúlt otthonokból előtörő jajveszékelést, kiáltozást vagy alázatos, szelíd sírást hallhatnak a századok üledékein átszüremelni. Különösen igaz ez Spanyolországra, melynek történelme ilyen döbbenetes, démoni kelme szövedéke.

Azzal, hogy II. Aragóniai Ferdinánd Kasztíliai Izabella kisasszony ujjára illő jegygyűrűt húzott, egyesítette ezt a dús földet, de ami ennél is fontosabb, enyhített a jelentősebb néprétegek dühödt ellenállásán. Az aragóniai katedrális fenséges, nagy tiszteletnek örvendő orgonajátéka szerencsés nap előhírnöke volt, csapra verték hát gyorsan a hordókat, felbontották a palackokat, és a bor lebugyogott az ünneplők meg a bámészkodók torkán egyaránt. E remény és várakozásteli, megszentelt napot követő években lassan fogyatkozásnak indul a lelkesedés Spanyolországban, a szörnyeteg már mohón emészti az emberi lelkeket, főként méltatlan származásuk miatt. Az Inkvizíció! dühöngését – „IGNIS SANAT” – rettegők forró vére kíséri. Az egyik, helyzetével visszaélő Szentatya ugyanis, nevezetesen IV. Sixtus pápa, 1487-ben felhatalmazta Aragóniai Ferdinándot és az említett kasztíliai hölgyet, hogy két-három inkvizítorral rendelkezzenek, akik levezénylik a mórok és a zsidók elpusztítását. Ez utóbbiaknak okulásul a marano gúnynevet adták, ami disznót jelent, ráadásul ők táplálták testükkel leginkább az inkvizíció falánk máglyáját. A borzalmas kínok és keservek következtében létszámuk maroknyira csökkent. A zsidó hamu az ország legolcsóbb dolgává vált, és ezzel még a közmondások is szabadon eljátszogattak. Noha a tűz fenyegetettségében, de az élet mégis megy tovább, s a fellángoló autodafék közepette minden újabb nap tovább élteti a reményt a sötét és rettegő tizenötödik századi Spanyolországban.

*

Tomaso Tarquemado megsárgult irataiból megtudhatunk egymást az aragóniai Királyi Kartográfiai Intézetről, mely Ferdinánd odaadó szolgálatában állva tengerészeti, kereskedelmi, ám főként katonai igényeket elégített ki a kor legmegbízhatóbb térképeivel.

Az itt dolgozók nagy részét 1490-ben, egy ismeretlen déli tömlöcbe vetették, írja Tarquemado, és feltételezhetően ott égették meg mindannyiukat. Az ok méltatlan és átkos zsidó származásuk volt. Ferdinánd számára nélkülözhetetlen

szakértelmük miatt, mégha szüntelen felügyelet alatt is, néhány zsidó kartográfus mégis az intézetben maradhatott készülő térképei fölé görnyedve.

Enrico Manuel megbízható krónikája elbeszéli, ezeknek a zsidóknak szüntelen az járt az eszében, hogyan állhatnának kegyetlen bosszút elhamvasztott társaikért. Nem lévén más választásuk, összeesküvést szőttek, de különleges, kartográfusi összeesküvést, melynek célja a földrajzi térképek csalóka ábrázolásmódjának visszaállítása volt.

Hogy elgondolásukat véghez is vitték, bizonyítják azok a megsárgult térképek, melyeken be van rajzolva egy a Sierra de Guadarramát keresztülszelő, nem létező hegyi ösvény (ez ma jelentősen lerövidítene az utat Madrid és Valladolid között), valamint egy folyócska vonala nem messze Toledótól, meg még néhány apróság, s végül egy teljes szigetecske, úgy harminc mérföldnyire délre a Baleári-szigetektől, amit Piedrabueanának neveztek el.

*

Az ezt követő történelmi események szinte teljes mértékben ismertek a számunkra. A telhetetlen inkvizíció még sokáig nem csillapszik. Miután elkészítettek a nélkülözhetetlen térképek jelentős hányadát, Ferdinánd úgy döntött, spanyol módra vet véget a zsidók jelenlétének. A királyi óhaj mindig teljesítésre kerül. Ezért a sötétség leple alatt, egy félreeső folyosón többségüknek orvul kést dőfték a hátába. Mások máglyán végezték, ötüknak viszont sikerült megszökniük a nyílt tenger felé. Hagyták, hogy meggyötörten, halálra rémulten, kevés élelemmel és egy kis tömlőnyi vízzel az áramlat elsodorja őket a láthatárról. Csodás történetük itt következik.

*

Ignace-Leontine de Lermainne francia hajós, aki 1496-ban Észak-Afrikából Spanyolországba utazott, egyik levelében magának II. Aragóniai Ferdinándnak fejezi ki rosszallását amiatt, hogy pontatlanok a térképek, amiket Spanyolország küldött uralkodójának. Ignace-Leontine térképe az inkvizíció előtti korszakból származott, és rajta (valamilyen súlyos hiba folytán, vélte Ignace-Leontine) nem volt bejelölve egy a Baleári-szigetektől harminc mérföldnyire délre fekvő szigetecske. Afrikából visszatérőben ez a francia kis híján zátonyra futott, amikor egy ködös reggelen elhajózott a sziget közelében. Mivel partra szállt, tudósít tovább Ignace-Leontine levele, rábukkant az öt életben maradt, csontsovány, hosszú hajú, ősz zsidóra, akik szívélyesen köszöntötték őt Piedrabueanán. Rajtuk kívül senki sem tartózkodott a szigeten.

Fennmaradt II. Ferdinándnak egy a Francia Kartográfiai Akadémiához címzett levele is, melyet személyi titkára fogalmazott meg rendkívül cikornyás stílusban, s amiben egyértelműen kijelenti, valószínűleg valamilyen tévedés lehet a dologban, mert az újabb spanyol térképek kivétel nélkül jelölik Piedrabueanát.

*

Esteban Manuel Gomicés spanyol tengerjáró és inkvizítor útinaplójában igen kifejező és élénk leírást ad Piedrabueana éghajlatáról, növényzetéről és látképéről. A szigetet az uralkodó parancsára kereste fel, hogy elfogja az Ignace-Leontine levelében említett maranókat. Meglepetésére itt csak öt különös, fényesre kopott emberi csontvázra bukkant, meg egy amulettre, amiről bebizonyosodott, hogy valaha egy elfeledett kartográfus tulajdonát képezte.

A későbbi források igen kuszák és talányosak. A történelem egyik megoldatlan rejtélye áll itt előttünk.

Sok hajós ugyanis igen könnyen meglelte Piedrabueanát, elragadtatással írtak is róla, mások azonban elátkozottként bolyongtak a néma vizeken, és semmit sem láttak az üres horizonton.

Egy ismeretlen diák, aki filozófiát és judaizmust tanult, 1806-ban, miközben Aquinói Szent Tamás fordításokat keresett, véletlenül rábukkant Enrico Manuel rég elfeledett írására, mely beszámol a kartográfusok összeesküvéséről és a kitalált szigetről. Ebből készített egy nagobbacska munkát is, kapcsolatba hozva az összeesküvést a szigettel, melynek meglétét biztosra veszi. A dicséretes elmék, a tiszteletre méltó történészek és akadémikusok viszont fölényes mosollyal utasították vissza teóriáját, noha némelyik tudós szorongva gondolt a fényesre csiszolódott zsidó csontvázakra, melyekre oly sok évvel ezelőtt bukkantak Piedrabueana szigetén.

*

Az átkozott és dicsőített Bonaparte Napóleon 1808-ban, az inkvizíció megszüntetésével lekötelezettjévé tette az eljövendő korok emberiségét. A tűz és a jajveszékélés alábbhagyott, ezzel pedig Spanyolország elveszítette misztikus patináját és leírhatatlan homályát. Ezután már senki sem tesz említést Piedrabueanáról, létezéséről senki sem szolgál újabb bizonyítékkal. Majdnem teljesen megfeledkeznek róla. Csak néhány babonás ember bizonygatja, kik Piedrabueanáról többnyire legendákból és szóbeszédből tudnak (és erről álmatlan éjszakákon sokat lehetett hallani), látva a történelem alakulását, hogy a kartográfusok lelke végre nyugalomra talált, tehát a sziget figyelmeztető létére semmi szükség immár.

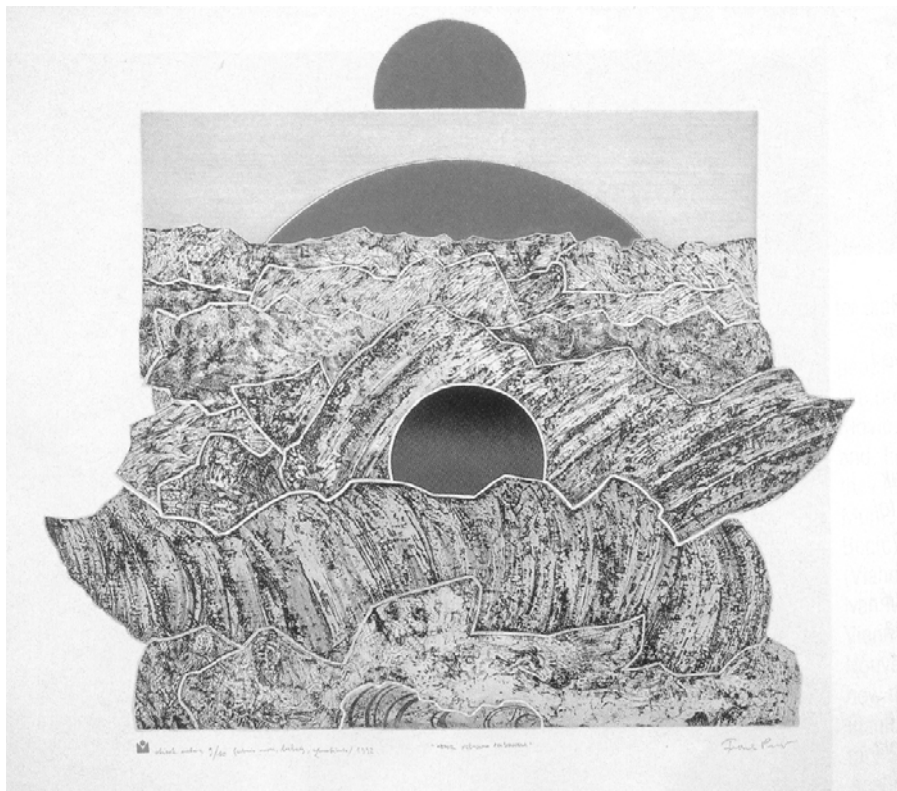
*

A tizenkilencedik század bővelkedik Piedrabuena meglétével és eltűnésével foglalkozó munkákban, melyek csodás megjelenését különféleképpen magyarázzák. Valójában egyikük sem alapoz hiteles történelmi forrásokra, egyik sem eléggé szavahihető, hiszen a lebecsült és elhanyagolt Piedrabuena-apokrifekből merítenek, ami bizony a dohos könyvtárszegletek feledtető csendességébe száműzi őket.

*

A legfrissebb oceanográfiai kutatások szerint – a térképekkel, levelekkel és egyéb bizonyítékokkal ellentétben – harminc mérföldnyire délre a Baleári-szigektől legalább harmincezer éve nem volt semmiféle talajmozgás a tengerfenéken. Mégis, a madridi Tengerészeti Múzeum alagsorában, ahová soha sem ér el a kiállítótermek bágyadt fénye, őriznek az ócskaságok között egy zsidó amulettet, melyről tudjuk, említett útvjáról a megbízható és igazságszerető Esteban Manuel Gormices hozott magával.

KOLLÁR ÁRPÁD fordítása

FRANE PARO: HANGTALAN CSATLAKOZÁSOK HORIZONTJA (1992)